

Розділ II. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 343.163:347.919.6

М.Й. Курочка

**ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРОКУРАТУРОЮ ІНТЕРЕСІВ
ГРОМАДЯНИНА АБО ДЕРЖАВИ В СУДІ
ЯК ПІДСТАВА НАБУТТЯ ПРОКУРОРОМ СТАТУСУ
УЧАСНИКА ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Актуальність проблеми пояснюється, насамперед, необхідністю проведення глибокого науково-теоретичного дослідження організаційно-правового становища прокурора як учасника виконавчого провадження.

Ключові слова: *прокурор, учасники виконавчого провадження, діяльність прокурора, виконавче провадження.*

Актуальность проблемы объясняется, прежде всего, необходимостью проведения глубокого научно-теоретического исследования организационно-правового положения прокурора как участника исполнительного производства.

Ключевые слова: *прокурор, участники исполнительного производства, деятельность прокурора, исполнительное производство.*

The actuality of the problem, first of all, is due to the necessity of in-depth scientific and theoretical research of the organizational and legal status of the prosecutor as a member of the enforcement proceeding.

Key words: *prosecutor, member of the enforcement proceeding, prosecutor's activity, enforcement proceeding.*

Згідно з пунктом 2 ч. 1 ст. 121 Конституції України на органи прокуратури покладається функція представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом.

Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді (як новий правовий інститут) полягає у здійсненні проку-

рорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, визначених законом. Здійснення такого представництва є суспільно важливою конституційною функцією органів прокуратури України. Аналогічну функцію виконують прокуратури і інших зарубіжних держав [2; 5, с. 14-19;7].

Право прокурора на звернення до суду загальної юрисдикції та вступ у відповідну справу чітко обмежено представництвом певної категорії громадян: людей похилого віку, дітей, малозабезпечених та інших осіб, які не спроможні самостійно захистити свої права в суді, а також певних інтересів держави. Приводом для представництва прокурором в суді є саме звернення у прокуратуру фізичних осіб, тобто рішення самої особи про необхідність її захисту прокуратурою, при цьому така правова допомога надається громадянам безоплатно, тобто за рахунок держави, і спрямована на захист конституційних прав найменш захищених верств населення. Така позиція закріплена у чинному законодавстві, зокрема у ст. 36¹ Закону України від 05.11.1991 року "Про прокуратуру", проекті нової редакції Закону "Про прокуратуру".

Упродовж останнього часу активність органів прокуратури України у цьому напрямку невпинно зростає, що можна проілюструвати на прикладі таких статистичних показників. Кількість позовів до суду загальної юрисдикції, підготовлених в системі прокуратури України, наприклад, у 2006 р. складала 115933, у 2007 р. - 118395, у 2008 р. - 122009. Зростали також й суми задоволених позовів. У 2009 році внаслідок застосування усіх форм представницької діяльності прокурорів судами ухвалено рішень про відшкодування збитків у інтересах держави і громадян на загальну суму 8 млрд.200 млн. грн.. Тільки за заявленими позовами прокурорів законної сили набрали рішення майже на 1,8 млрд. грн.

Як бачимо, представництво інтересів громадянина або держави в суді є одним з найважливіших напрямків прокурорської діяльності. І це - своєрідна форма захисту від протиправних діянь фізичних або юридичних осіб. А тому вона потребує постійних досліджень як з боку науковців, так і практиків.

Правове становище прокурора у суді цивільної юрисдикції чи спеціалізованому (господарському або адміністративному), слід розглядати в контексті функцій і завдань, покладених на прокуратуру в цілому як орган державної влади.

Це представництво нового(особливого) типу, оскільки обов'язковим учасником відносин, які у зв'язку з цим виникають, є прокурор [4, с. 14-19]. Як таке правове представництво, виникає тоді, коли прокурор як представник держави, діє на підставі закону, захищаючи в суді інтереси держави або певного кола осіб [8, с. 67-70]. Це вид представництва (*suī generic*) запроваджений законодавцем з метою посилення гарантій захисту конституційних прав та інтересів громадянина або держави у порядку цивільного, адміністративного та господарського судочинства [7, с. 47-56]. Органи прокуратури є спеціально створеною в державі інституцією, основним призначенням якої, у числі інших функцій, є здійснення представництва вказаних інтересів у суді [1].

Разом з тим питання реформування інституту прокуратури, робота над проектом нової редакції Закону України "Про прокуратуру" потребують удосконалення представницької функції, у тому числі такого її специфічного завершального напрямку як *представництво прокурором інтересів стягувача (фізично або юридичної особи) у виконавчому провадженні*. При збереженні наступництва щодо представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді, притаманного прокуратурі впродовж десятків років, представництво прокурором інтересів стягувача у виконавчому провадженні все ж становить якісно новий напрямок прокурорської діяльності з огляду на те розривний зв'язок представництва певних інтересів у суді й виконавчому провадженні [3]. Ці нововведення мають настільки велике значення, що вимагають самостійного теоретичного осмислення і прийняття фундаментальних практичних заходів.

Загальновідомо, що захист прав та інтересів не обмежуються визнанням судом прав за однією особою, а обов'язку – за іншою, а включає ще й певну діяльність, спрямовану на звернення судового рішення до виконання, гарантує реалізацію рішень, повноту, своєчасність і реальність їх виконання.

Конституція України (стаття 124) встановлює, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Ці положення також відображені у статтях 6, 13 нового Закону України від 7.07.2010 року "Про судоустрій і статус суддів" [6] із уточненням щодо кола осіб, а саме: судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України.

При цьому звернемо увагу на тісний зв'язок цих положень з нормами процесуальних кодексів, які також наголошують про обов'язковість виконання судових рішень, зокрема:

- статтю 14 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 р., згідно з якою судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВР України, - і за її межами. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом;

- статтю 115 Господарського процесуального кодексу України від 6 листопада 1991 р., відповідно до якої рішення, ухвалили, постанови господарського суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому Законом України "Про виконавче впровадження";

- статтю 14 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р., яка вказує, на судові рішення, яким закінчується розгляд справи в адміністративному суді, ухвалюється іменем України. Постанови та ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Звідси можна дійти висновку, що українське законодавство виходить з принципу, згідно з яким право на виконання судового рішення є складовою частиною права на судовий захист [4, с. 60-66]. Реальне виконання рішення суду сприяє втіленню законів у житті та зміцненню їх авторитету. Судове рішення за своєю суттю охороняє права, свободи та законні інтереси громадян, інтереси держави, окрім того є завершальною стадією судового провадження. Більше того, за своєю суттю та правовими наслідками судове рішення має силу закону, хоча, при цьому, не створює нових правових норм, а лише відновлює порушене право.

Як слушно зазначає проф. С.Я. Фурса виконавчим провадженням поновлюється майнові та особисті немайнові права громадян і юридичних осіб шляхом застосування процесуальних засобів і способів примусу до осіб, які відмовилися добровільно виконати свої обов'язки у сфері матеріальних правовідносин. Значення виконавчо-

го провадження полягає в тому, що воно гарантує фактичну реалізацію рішень судів та інших органів, завершує юрисдикційну діяльність щодо захисту суб'єктивних прав громадян та організацій, забезпечує зміцнення законності у сфері матеріально-правових відносин та сприяє вихованню громадян і службових осіб у дусі виконання законів України [10, с. 115]. Це має велике як теоретичне, так і практичне значення, адже діяльність органів прокуратури спрямована на всемірне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку у державі (ст. 4 Закону України "Про прокуратуру").

Отже, рішення суду, яким задоволено адміністративний, цивільний або господарський позов прокурора, заява прокурора, позов прокурора у кримінальній справі, має реалізовуватися в його завершальній стадії - виконанні, де власне і відновлюється законність.

Практика свідчить, що існуюча система виконання рішень суду ще не відповідає потребам часу та часто є малоефективною. Не зважаючи на істотну зміну законодавства, яким регулюється виконавче провадження, у суспільства існують істотні зауваження до виконання судових рішень, про що свідчать, численні звернення громадян до Європейського суду з прав людини. Більш того, Україна останнім часом потрапила до чорного списку європейських держав, які зневажають рішення суддів. Про це, наприклад, заявив комісар Ради Європи з прав людини Томас Гаммарберг в інтерв'ю радіо "Свобода" у вересні 2009 року. На його думку, це явище треба розцінювати як відмову від принципів правової держави і як серйозну правозахисну проблему.

У цих умовах зростає науковий і практичний інтерес до пізнання ролі та повноважень прокурора у виконавчому провадженні, їх місця у процесі примусового виконання, що об'єктивно вимагають всебічного аналізу чинного законодавства та дослідження досвіду роботи органів прокуратури щодо виконання рішень, ухвалених за позовами (заявами) прокурорів. Отже, необхідність забезпечити виконання законодавчих вимог щодо ефективного захисту прав громадян та інтересів держави при виконанні рішень зумовлює потребу в науковому осмисленні і вирішенні проблем реалізації представницької функції прокуратури у виконавчому провадженні. Таке концептуальне визначення має велике як теоретичне, так і практичне значення. Адже поряд із державним виконавцем, у виконавчому провадженні, принципову роль відіграють також інші особи, перш за все його учасники [9, с. 130-143]. Саме від свідомої та вольової поведінки як окре-

мого індивіда, так і групи людей залежить розвиток публічно-вико-
навчого спору, його подальша доля.

Використана література:

1. Долежан В.В. Шляхи конкретизації представницької функції прокуратури у майбутньому Законі України "Про прокуратуру" / Проблеми організації прокуратури і оптимізації її діяльності в сучасних умовах: Зб. наук. праць. - Харків, 1998. - 264 с.

2. Косюта М.В. Проблеми та шляхи розвитку Прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави: автореф.дис. на здобуття наук.ступеня д-ра юрид.наук: спец. 12.00.10 "Судоустрій; прокуратура та адвокатура" / М.В. Косюта. - Х., 2002. - 33 с.

3. Малахов С.О. Подвійність статусу прокурора у виконавчому провадженні / С.О. Малахів // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. - Спеціальний випуск № 6. - 2010. - Частина 3. - 2010. - С. 165-171.

4. Малахов С.О. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді як підстава набуття прокурором статусу учасника виконавчого провадження / С.О. Малахів // Вісник прокуратури. - 2010. - № 5. - С. 60-66.

5. Марочкін І., Гаврюшенко Г. Прокурорське представництво: суть та проблеми удосконалення / І. Марочкін, Г. Гаврюшенко // Вісник прокуратури. - 2007. - № 4. - С. 14-19.

6. Про судоустрій і статус суддів України: Закон України від 07.07.2010 р. // Урядовий кур'єр, 12 серпня 2010 року, №148.

7. Руденко М.В. Роль прокуратури поза межами кримінального судочинства: сучасна українська модель / М.В. Руденко // Вісник прокуратури. - 2009. - № 1 - С. 47-56.

8. Сапунков В.Й. К вопросу об эффективности деятельности прокурора по представительству интересов граждан и государства в судах / В.Й. Сапунков // Питання конституційно-правового статусу органів прокуратури України та удосконалення її діяльності: Зб. наук.праць. - Харків, 1999. - С. 157-158.

9. Сульженко Ю.О. Процесуальні форми захисту прав учасників виконавчого провадження / Ю. Сульженко // Бюл. Мін-ва юстиції України. - 2004. - № 7 (33). - С. 130-143.

10. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Закон України "Про державну виконавчу службу", "Про виконавче провадження", "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини": Науково-практичний коментар. - К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2008. - 1172 с.